

XV lat działalności Katedry Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych Akademii Rolniczej w Lublinie

Przedstawiając kilka faktów z XV-lecia działalności tej jednostki należy w pierwszej kolejności wspomnieć jej drogę organizacyjną.

- Rok 1991 – powołanie na Wydziale Zootechnicznym (uchwałą Senatu AR z dnia 22 kwietnia) Pracowni Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego. Organizatorem i pierwszym kierownikiem jednostki był prof. Zygmunt Litwińczuk, ówczesny Dziekan Wydziału.

- Rok 1997 – przekształcenie (uchwałą Senatu AR z dnia 8 maja) Pracowni w samodzielny Zakład Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych; kierownik – dr hab. Anna Litwińczuk.

- Rok 2000 – przekształcenie (uchwałą Senatu AR z dnia 6 czerwca) Zakładu w Katedrę Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych; kierownik – prof. dr hab. Anna Litwińczuk.

- Rok 2005 – powołanie, w ramach Katedry, Pracowni Instrumentalnej Analizy Żywności; kierownik – dr inż. Joanna Barłowska.

Początkowo w Pracowni Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego zatrudniony był jeden asystent naukowo-dydaktyczny i jeden pracownik naukowo-techniczny, w roku 1995 było już czworo pracowników, w tym trzech naukowo-dydaktycznych. W roku 1997, kiedy powstawał Zakład Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych liczba pracowników wzrosła do pięciu, a w roku 2000, kiedy to Zakład został przekształcony w Katedrę – do siedmiu. Aktualnie w Katedrze zatrudnionych jest dziewięć osób (siedmiu nauczycieli akademickich, dwóch pracowników inżynieryjno-technicznych oraz dwóch doktorantów): prof. zw. dr hab. Anna Litwińczuk – kierownik Katedry; dr inż. Joanna Barłowska – adiunkt, kierownik Pracowni Instrumentalnej Analizy Żywności; dr inż. Mariusz Florek – adiunkt; dr inż. Jolanta Król – adiunkt; dr inż. Monika Kędzierska-Matysek – adiunkt; dr inż. Piotr Skalecki – adiunkt; mgr inż. Tomasz Grodzicki – asystent; lek. wet. Janina Nowakowska – specjalista naukowo-techniczny; dr inż. Barbara Topyła – pracownik inżynieryjno-techniczny; mgr inż. Małgorzata Ryszkowska-Siwko – doktorantka; mgr inż. Aneta Brodziak – doktorantka.

W okresie 15 lat wykonano w Katedrze jedną pracę habilitacyjną – dr Anna Litwińczuk „Wartość rzeźna i jakość mięsa buhajków czarno-białych i mieszańców F₁ i R₁ od krów cb po buhajach limousine i włoskich ras mięsnych oraz krzyżówek trójrasowych” (kolokwium 18 października 1996 r.) oraz 9 prac doktorskich:

- mgr Joanna Barłowska „Ocena polimorfizmu białek mleka oraz jego związek z produktywnością krów w regionie środkowo-wschodniej Polski”, promotor prof. Zygmunt Litwińczuk (obrona 9 lipca 1999 r.);

- mgr Jan Buczma „Wartość rzeźna i jakość mięsa tuczników pozyskiwanych z trzech różnych systemów utrzymania i żywienia”, promotor dr hab. Anna Litwińczuk (obrona 14 października 1999 r.);

- mgr Mariusz Florek „Porównanie europejskiego EUROP i amerykańskiego USDA systemu oceny jakości tusz wołowych i możliwość ich wykorzystania w ocenie przemysłowej i pracy selekcyjnej nad bydlęciem mięsnym w Polsce”, promotor prof. Zygmunt Litwińczuk (obrona 21 listopada 2000 r.);

- mgr Mariola Pieróg „Ocena wpływu niektórych czynników na jakość mleka towarowego produkowanego w gospodarstwach indywidualnych regionu środkowo-wschodniej Polski”, promotor prof. Anna Litwińczuk (obrona 18 października 2001 r.);

- mgr Jolanta Król „Polimorfizm białek mleka u krów ras mięsnych i jego związek z wynikami odchowu cieląt”, promotor prof. Zygmunt Litwińczuk (obrona 29 listopada 2001 r.);

- mgr Helena Kaproń „Wykorzystanie metod przyżyciowych i poubojowych do oceny wartości rzeźnej koni”, promotor prof. Anna Litwińczuk (obrona 14 lutego 2002 r.);

- mgr Piotr Skalecki „Współzależność między wynikami klasyfikacji tusz w systemie EUROP a ich wartością rzeźną i jakością mięsa u tuczników z regionu lubelskiego”, promotor prof. Anna Litwińczuk (obrona 21 kwietnia 2005 r.);

- mgr Monika Kędzierska-Matysek „Polimorfizm α_{S1} -kazeiny mleka oraz jego związek z produktywnością kóz w wybranych rejonach hodowlanych Polski”, promotor prof. Anna Litwińczuk (obrona 12 maja 2005 r.);

- mgr Barbara Topyła „Wpływ wybranych czynników na wartość odżywczą mleka ze szczególnym uwzględnieniem profilu kwasów tłuszczowych”, promotor prof. Anna Litwińczuk (obrona 27 kwietnia 2006 r.).

W końcowej fazie realizacji są dwie kolejne rozprawy habilitacyjne (dr Joanny Barłowskiej i dr. Mariusza Floraka) oraz dwie prace doktorskie (mgr Małgorzaty Ryszkowskiej-Siwko i mgr. Tomasza Grodzickiego).

Kadra naukowa Katedry wykonuje również recenzje związane z nadawaniem stopnia doktora (10), doktora habilitowanego (6) i profesora (5) pracownikom Wydziałów Biologii i Hodowli Zwierząt oraz Technologii Żywności AR w Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Lublinie, Wrocławiu, UWM w Olsztynie, AP w Siedlcach, Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu i Instytutu Zootechniki w Krakowie. W Katedrze wykonano także ponad 70 recenzji prac naukowych dla różnych wydawnictw i około 30 recenzji projektów badawczych KBN.

Dynamiczny rozwój kadry naukowej w Katedrze opierał się w głównej mierze na realizacji tematów badawczych przy wykorzystaniu zewnętrznych środków finansowych z KBN (aktualnie Ministerstwa Nauki i Informatyzacji). Dotychczas w jed-

nostce prowadzono 7 projektów badawczych KBN: 5 S304 004 04 – „Wpływ doskonalenia innymi rasami na zmiany w jakości mleka i mięsa u krajowego bydła czarno-białego” (zrealizowany w latach 1993-1995); 5 P06E 039 15 – „Porównanie europejskiego EUROP i amerykańskiego USDA systemu oceny jakości tusz wołowych i możliwość ich wykorzystania w ocenie przemysłowej i pracy selekcyjnej nad bydłem mięsnym w Polsce” (zrealizowany w latach 1998-1999); 5 P06E 027 16 – „Wykorzystanie metod przyżyciowych i poubojowych do oceny wartości rzeźnej koni” (zrealizowany w latach 1999-2000); 2 P06Z 011 27 – „Polimorfizm α_{S1} -kazeiny mleka oraz jego związek z produktywnością kóz w wybranych rejonach hodowlanych Polski” (zrealizowany w latach 2003-2004); 3 P06Z 050 24 – „Ocena wpływu wybranych czynników na zawartość cholesterolu i kwasów tłuszczowych w mięsie i toju u bydła” (zrealizowany w latach 2004-2006); 2 P06Z 044 30 – „Ocena wpływu wybranych czynników na kształtowanie jakości i wartości odżywczej mięsa cielęcego” (realizowany od 2006 r.); N311 014 31/0649 – „Przydatność utrzymywanych w Polsce ras bydła do poprawy cech technologicznych mleka i zwiększenia jego biologicznie czynnych składników” (realizowany od 2006 r.).

Problematyka badawcza Katedry koncentruje się wokół środowiskowych i genetycznych uwarunkowań jakości produktów zwierzęcych. Dominują w niej dwa wiodące zagadnienia, tzn. problemy związane z oceną jakości mleka jako surowca i produktu żywnościowego oraz jakości i wartości odżywczej mięsa różnych gatunków zwierząt. W problematyce dotyczącej jakości mleka za najważniejsze można uznać dwa zagadnienia, tzn. badania nad polimorfizmem białek mleka u krów i kóz oraz możliwości ich wykorzystania jako markerów cech produkcyjnych, a także podjęte w ostatnich latach prace nad możliwością poprawy cech technologicznych i wartości odżywczej mleka, m.in. poprzez wykorzystanie lokalnych ras bydła i wprowadzenie ekologicznych systemów jego produkcji. W obrębie problematyki związanej z jakością mięsa badania koncentrują się głównie na ocenie wartości rzeźnej i jakości mięsa różnych gatunków zwierząt (bydło, trzoda chlewna, konie, ryby i zwierzęta dzikie). Znaczącą pozycję zajmują w ostatnim okresie prace nad możliwością poprawy wartości rzeźnej i jakości mięsa zwierząt w aspekcie aktualnych wymagań konsumentów.

Katedra utrzymuje i rozwija kontakty z praktyką rolniczą, głównie z mleczarniami i ubojniami zwierząt w regionie Polski południowo-wschodniej.

Efektom dotychczasowej działalności naukowej pracowników Katedry jest ponad 250 publikacji, w tym ponad 140 oryginalnych prac naukowych i 3 rozdziały w monografiach.

W ramach działalności dydaktycznej pracownicy Katedry prowadzą zajęcia na 6 kierunkach studiów: zootechnika, ochrona środowiska, biologia, towaroznawstwo, biotechnologia i technologia żywności. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Katedra jest główną jednostką dydaktyczną na kierunku zootechnika, realizującą zajęcia na funkcjonującej od 1996 roku specjalności „Ocena i wykorzystanie surowców zwierzęcych”.

Ważnym osiągnięciem Katedry jest wydany centralnie (przez PWRiL w Warszawie w 2004 r.) podręcznik akademicki „Surowce zwierzęce – ocena i wykorzystanie”, opracowany w całości przez nasz 4-osobowy zespół (A. Litwińczuk, Z.

Litwińczuk, J. Bartowska, M. Florek). Ponadto pracownicy Katedry są autorami rozdziału „Ocena jakości produktów pozyskiwanych od bydła” w podręczniku „Hodowla i użytkowanie bydła” (PWRiL, Warszawa 2005) oraz skryptu dydaktycznego (wydanego przez AR Lublin) pt. „Przewodnik do ćwiczeń z oceny i wykorzystania surowców zwierzęcych” (wyd. I – 1996 r., wyd. II – 2000 r.).

Ważnym wydarzeniem w działalności dydaktycznej jednostki było utworzenie w 2005 roku, w Akademii Rolniczej w Lublinie, Studium Podyplomowego z zakresu „Towaroznawstwo i obrót żywnością”, którego kierownikiem jest prof. Anna Litwińczuk.

W okresie 15 lat działalności wykonano w Katedrze 250 prac magisterskich, w tym 176 prac przez studentów kierunku zootechnika, 89 prac było związanych tematycznie ze specjalnością „Ocena i wykorzystanie surowców zwierzęcych”.

Katedra była organizatorem trzech cyklicznych konferencji międzynarodowych, dotyczących genetycznych i środowiskowych możliwości poprawy wartości rzeźnej i jakości mięsa zwierząt (w latach: 1996, 2001 i 2006). Na każdej z nich zaprezentowano po około 60 prac naukowych, które zostały opublikowane w wydawnictwie AR Lublin (1996 r.), czasopiśmie „Polish Journal of Food and Nutrition Science” (2001 r.), a z ostatniej konferencji (2006 r.) w „Animal Science Papers and Reports” i „Rocznikach Naukowych Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego”.

Z działalności organizacyjnej poza Uczelnią należy wymienić członkostwo prof. Anny Litwińczuk w Komisji Nauk Towaroznawczych PAN (od 2004 r.), pełnienie funkcji wiceprezesa Koła PTZ w Lublinie (od 2001 r.) oraz członka zarządu lubelskiego Koła Polskiego Towarzystwa Technologów Żywności (od 2003 r.).

Powołanie nowej jednostki naukowo-dydaktycznej i dalszy jej rozwój nie byłoby możliwe bez mocnego wsparcia osób o wielkim autorytecie w tej specjalności. W przypadku naszej jednostki była to Pani Profesor Janina Trawińska, która przez wiele lat, prowadząc zajęcia z oceny surowców zwierzęcych na Wydziale Zootechnicznym lubelskiej Uczelni, zgromadziła bogate doświadczenie dydaktyczne w tym zakresie. Jesteśmy wdzięczni, że przez pierwszych kilka lat działalności nowo powołanej Pracowni prowadziła razem z nami niektóre zajęcia dydaktyczne, przekazując nam wiele informacji wynikających z Jej wieloletniej pracy. Drugą wielce zasłużoną dla rozwoju jednostki jest bez wątpienia osoba Pana Profesora Stanisława Wajdy – ówczesnego kierownika Katedry Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. To właśnie tam, w zespole olsztyńskim większość osób, obecnie zatrudnionych w Katedrze, poznawało metody i zasady badań naukowych z zakresu mięsnego użytkowania zwierząt.

W tym miejscu pragnę serdecznie podziękować wymienionym Profesorom, jak i wszystkim innym osobom, które przyczyniły się do rozwoju naszej jednostki i jej aktualnej, znaczącej pozycji na lubelskiej Uczelni oraz w całym ogólnopolskim środowisku naukowym.

Prof. zw. dr hab. Anna Litwińczuk – Kierownik Katedry Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych AR w Lublinie